

Misno ruho, in situ, u ormaru na koru kapele (RCL, 2006.)

Komplet misnog ruha HR-3 nakon završenih radova u kutiji (RCL, 2007.)

- BEZKISELINSKI KARTON**
- SLOJ VATELINA**
- LANENO PLATNO**
- NETKANI TEKSTIL**
- MISNICA**

Skica kutije za čuvanje misnog ruha

NASTAVAK PREVENTIVNE ZAŠTITE I KONZERVACIJE CRKVENOG TEKSTILA 18. I 19. STOLJEĆA: KAPELA SV. BENEDIKTA U HRASTOVLJANU

U tekstu se daje kratak pregled dijelova crkvenog tekstila iz kapele Sv. Benedikta u Hrastovljanu, župe sv. Martina u Martijancu, koji je do nedavno bio pobranjen na koru kapele izložen djelovanju nepovoljnih mikroklimatskih uvjeta i insekata. U svrhu trajnije zaštite i očuvanja crkveni tekstil, koji se sastoji od kazule, manipula, stole, veluma, burse i pale, prenesen je u tekstilnu radionicu Restauratorskog centra u Ludbregu - Hrvatskog restauratorskog zavoda iz Zagreba gdje je tijekom 2006. godine provedena konzervacija i preventivna zaštita.

Uvod

Naselje Hrastovljan nalazi se u nizinskoj predjelu uz cestu koja se od Donjeg Martijanca, na putu od Ludbrega prema Varaždinu, pruža prema Dravi. Selo se spominje u kanonskim vizitacijama godine 1659. pod imenom Hraztovlyani. Pripadalo je plemićkom dobru u Martijancu, a prema nekim izvorima sjedište martijanečkog posjeda sredinom 18. st. bilo je upravo u Hrastovljanu. Tu se nekada nalazio i kaštel, tipičan "wasserburg" s tri ugaone kule, čiji su ostaci srušeni u prošloj stoljeću.

U južnom dijelu sela nalazi se kapela Sv. Benedikta iz 2. polovice 18. stoljeća. Ona se spominje u kanonskim vizitacijama godine 1733. Prema predaji, kapela se nalazila u sklopu benediktinskog, a poslije pavlinskog samostana. Pripada RKT župi Sv. Martina u Martijancu, ludbreškog dekanata varaždinske biskupije. Preventivno je zaštićena rješenjem Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture iz Zagreba 1992. godine.

Inventar kapele se sastoji od historicističkog glavnog oltara Sv. Benedikta iz 1875. godine, dva pobočna oltara Sv. Florijana (lijevi) i Sv. Vida (desni), propovjedaonice i oltara Sv. Ane ispod kora na sjevernom zidu kapele.

Na današnjem, historicističkom glavnom oltaru izvedenom od rezbarenog i tokarenog hrastovog drveta i pozlate, između stupova smještena su dva kipa Sv. Dominika i sv. Antuna Padovanskog u redovničkom habitu, datirana u prvu polovinu 18. stoljeća, a potječu s nekadašnjeg baroknog glavnog oltara iz 1716. godine. Pobočni oltari Sv. Florijana i Sv. Vida vrlo su lijepi primjeri baroknog kiparstva druge pol. 18. stoljeća, a komponirani su kao pandan.

Treba spomenuti i orgulje koje potječu iz novoizgrađene župne crkve u Martijancu. Orgulje su izrađene 1796. godine u mariborskoj radionici J. Otonića, a u hrastovljansku kapelu su prenešene 1889. godine.

Od mobilijara je sačuvan sakristijski ormar i klecalo, historicističkih karakteristika i datirani oko 1880. godine.

Sl.1. Kapela sv. Benedikta u Hrastovljanu, zapadno pročelje (presnimljeno iz: Povijesna naselja – Ludbreška Podravina, str.37)

Misno ruho

Misno ruho iz hrastovljanske kapele se ne spominje u literaturi, no neki sačuvani dijelovi kompleta (ornata) datiraju u 2. polovini 18., a veći dio u 19. i 20. stoljeće. Ono je dio pokretnog inventara kapele za koji je u tijeku postupak donošenja novog Rješenja o registraciji kulturnog dobra. Prema mišljenju Konzervatorskog odjela u Varaždinu riječ je o vrlo vrijednim kompletima liturgijskog ruha stoga je podržan program preventivne zaštite i konzervacije, koji je obuhvatio samo stariju i vrijedniju građu 2. polovini 18. i 19. stoljeća. Program je proveden u tekstilnoj radionici RC-a u Ludbregu Hrvatskog restauratorskog zavoda iz Zagreba 2006. godine financijski podržan od Ministarstva kulture RH.

Pregled crkvenog tekstila iz kapele Sv. Benedikta

KOMPLET HR-K-1. Komplet se sastoji od dijelova misnog ruha: kazule, manipula i štrole; te od dijelova opreme kaleža: veluma, burse i pale. Za kazulu i manipul korištene su dvije vrste

tkanina: jednobojni crni damast sa uzorkom stiliziranog vegetabilnog motiva, karakterističnog za prvu polovicu 19.st., i crni brokat - atlas svila gusto broširana srebrnom srmom motivom grančice vinove loze. Za ostale dijelove misnog ruha i opreme kaleža korišten je jednobojni crni damast istog uzorka. Svi dijelovi kompleta dodatno su ukrašeni trakom izatkanom od srebrne srme, a velum je po rubovima ukrašen čipkom od srebrnih lameta i srme.

KOMPLET HR-K-2. Komplet se sastoji od dijelova misnog ruha: kazule, manipula i štole; te od dijelova opreme kaleža: veluma i burse. Tkanine za izradu kompleta izatkane su početkom 19. stoljeća. Kazula je izrađena od dviju vrsta tkanina: bijele saten svile broširane raznobojnom svilom i bijelog brokata - svilu broširanu zlatnom srmom. Svi ostali dijelovi kompleta izrađeni su od bijele saten svile broširane raznobojnom svilom. Dijelovi kompleta su dodatno ukrašeni trakom izatkanom od zlatne srme, a velum je obrubljen čipkom od zlatne srme.

KOMPLET HR-K-3. Komplet se sastoji od dijelova misnog ruha: kazule, manipula i štole. Tkanine od kojih su izrađene datirane su u prvu polovicu 19. stoljeća. Korištene su dvije vrste tkanina: bijeli damast sa utkanim stiliziranim vegetabilnim motivom i bijeli brokat – svila broširana zlatnom srmom i raznobojnom svilom. Dijelovi kompleta su ukrašeni trakom izatkanom od zlatne srme.

KOMPLET HR-K-4. Komplet se sastoji od dijelova misnog ruha: kazule, manipula i štole; te od dijelova opreme kaleža: veluma, burse, pale. Tkanine za izradu kompleta datirane su na kraj 18. ili početak 19. stoljeća. Za izradu misnog ruha korištene su dvije vrste brokatnih tkanina: laksružičasta svila broširana zlatnom i srebrnom srmom te oker svila broširana srebrnom srmom. Za ostale dijelove kompleta korišten je brokat od laksružičaste svile. Svi dijelovi kompleta ukrašeni su trakom izatkanom od srebrne srme, a velum je rubno ukrašen čipkom s motivom palmete izrađenom od srebrne srme i lameta.

KOMPLET HR-K-5. Komplet se sastoji od dijelova misnog ruha: kazule, manipula; te od dijelova opreme kaleža: veluma, burse, pale. Tkanine za izradu kompleta datirane su na prijelaz 18. u 19.st. Kazula je izrađena od dviju tkanina: crvenog damasta i smeđeg brokata od damasta broširanog raznobojnom svilom s motivima cvjetova te ukrašena sa tri različite vrste traka izatkane od zlatne srme. Ostali dijelovi kompleta izrađeni su od crvenog damasta te ukrašeni uskom trakom izatkanom od zlatne srme.

KOMPLET HR-K-6. Komplet se sastoji od dijelova opreme kaleža: veluma, burse, pale. Tkanina od koje izrađen komplet datirana je oko 1800. godine. To je bijeli brokat od svile broširane raznobojnom svilom i zlatnom srmom. Velum je rubno ukrašen čipkom od pozlaćenih lameta, a bursa i pala trakom izatkanom od pozlaćene srme.

ŠTOLA HR-Š-1 Tkanina od koje je izrađena štola datirana je oko 1800. godine. To je tamno plavi brokat od svile broširane raznobojnom svilom s motivom cvjetnog buketa. Ukrašena je trakom izatkanom od zlatne srme.

PALA HR-P-1 Pala je izrađena od bijelog damasta i ukrašena trakom izatkanom od zlatne srme. Tkanina je vrlo malih dimenzija tako da raport nije čitljiv što je onemogućilo dataciju.

ROKETA HR-R-1 Roketa je naborani haljetak od bijelog platna koji seže do koljena, a donji dio mu je obično ukrašen čipkom. Roketa iz Martijanca sašivena je od bijelog pamučnog platna, a donji rub joj je ukrašen širokom čipkom od bijelog pamučnog konca izrađenom tehnikom na batiće jednostavnog motiva.

Kratko izvješće o provedenoj preventivnoj zaštiti i konzervaciji

U suradnji s Konzervatorskim odjelom u Varaždinu pri Upravi za zaštitu spomenika kulture Ministarstva kulture, općinom Donji Martijanec, RKT župom Sv. Martina u Martijancu Hrvatski restauratorski zavod u Zagrebu uvrstio je u program rada Restauratorskog centra u Ludbregu za 2006. godinu preventivnu zaštitu i konzervaciju misnog ruha iz kapele Sv. Benedikta u Hrastovljanu. Misno ruho se čuvalo u ormaru na koru kapele u nepovoljnim mikroklimatskim uvjetima i izloženo djelovanju insekata.

Tijekom 2006. godine misno ruho je preuzeto iz kapele, upakirano i transportirano u Restauratorski centar Ludbreg gdje je bilo podvrgnuto dezinfekciji inertnim plinom dušikom u komori za dezinfekciju RCL-a. Nakon dezinfekcije misno ruho je prebačeno u radionicu za tekstil Restauratorskog centra u Ludbregu gdje je proveden daljnji postupak na preventivnoj zaštiti i konzervaciji. U radionici za tekstil provedeno je detaljno suho čišćenje, izvršene su izmjere, a potom je izrađena grafička i foto dokumentacija zatečenog stanja. Za svaki komplet misnog ruha, njih 6 + 3 pojedinačna komada, izrađene su kutije za pohranjivanje od beskiselinskog kartona: 6 kutija dim. 124x84x8,5 cm i 1 kutija dim. 124x42x8 cm. U 5 velikih kutija upakirani su kompleti crkvenog ruha s misnicom, a u jednu je upakiran komplet za kalež i roketa. U manju kutiju je upakirana štola i pala. Za svaku kutiju pripremljena je i izrađena odgovarajuća oprema: 1. Umeci od beskiselinskog kartona obloženi vatinom i netkanim tekstilom i oblikovani prema kazulama u koje su umetnuti; 2. Valjčići od vatelina presvučeni netkanim tekstilom umetnuti na pregibima tkanine manipule i štole; 3. Laneno platno koje je poslužilo za međusobno odvajanje povijesnog tekstila, te kompletno prekrivanje; 4. Vatin u sloju između kutije (kartona) i lanenog platna kao popuna i amortizacija tj. sve što je bilo nužno za pravilan i siguran smještaj misnog ruha, a samim tim i lakše rukovanje. Na vanjske strane kutije su aplicirane legende s fotografijom, natpisom i oznakom svakog kompleta.

Za misno ruho, pravilno upakirano i zaštićeno od daljnjeg propadanja, je u dogovoru s nadležnim institucijama i vlasnikom misnog ruha, a na prijedlog Restauratorskog centra u Ludbregu pronađen trajni smještaj u prostoru u kojem će biti osigurani svi potrebni uvjeti za sigurno pohranjivanje. Misno ruho je, stoga, smješteno u depou Zavičajne zbirke pri POU "D. Novak" iz Ludbrega.

LITERATURA

1. Umjetnička topografija Hrvatske: Ludbreg, Ludbreška Podravina. Institut za povijest umjetnosti. Zagreb 1997.
2. Povijesna naselja – Ludbreška Podravina. Ministarstvo kulture – Uprava za zaštitu kulturne i prirodne baštine. Zagreb, 1997.
3. Katalog izložbe “Stalni postav zbirke sakralne umjetnosti” u kapeli Sv. Križa u dvorcu Batthyany u Ludbregu. Ludbreg 1998.
4. Dokumentacija radova. RC u Ludbregu 2006.
5. Pavičić, S. Tekstil paramenta + crkveni tekstil Hrvatskog povijesnog muzeja. Katalog izložbe. Hrvatski povijesni muzej. Zagreb, 1998.
6. Leksikon ikonografije, liturgike i simoblike zapadnog kršćanstva. Zagreb, 1979.
7. Klaić, B. Rječnik stranih riječi. Zagreb, 1979.

Venija BOBNJARIĆ-VUČKOVIĆ

Croatian Restoration Institute Restoration Center Ludbreg

Continuation of the programme of preventive protection and conservation of liturgical textile from 18th and 19th cent.: The chapel of St. Benedict in Hrastovljan

Summary

The entire liturgical vestments consist of a chasuble, humeral veil, a bag for communion host and consecrated oil, pallium, maniple and stole. Fine textiles, such as silk and brocade were used to make liturgical vestments, in strictly determined colours. The vestments from the St. Benedict Chapel had been kept in a wardrobe in the stalls under unfavourable microclimatic conditions and exposed to insects. Prevention protection and conservation of these vestments was included into the programme of work of the Restoration Center in Ludbreg for 2006 by the Croatian Restoration Institute. The liturgical vestments have been disinfected, cleaned, measured, photographed and stored into specially constructed containers made from non-acid cardboard.

Permanent storage has been found for the vestments in the depo of the Regional Collection at the Open University “Dr. Novak” in Ludbreg.